

4. A szoftverhasználat jogi vonatkozásai és a szerzői jog fogalma

- Mit nevezünk szerzői jognak, hogyan védjük a szellemi alkotásokat, termékeket?
- Miből áll a szoftver? Csoportosítsa a szoftvereket funkciójuk alapján!
- Csoportosítsa a szoftvereket a felhasználói jogok alapján! Milyen szoftverlicenelési módokat ismer?
- Keressen a az interneten egy freeware programot!

Szerzői jog

A különböző műveket, például könyv, kép, film zene vagy valamilyen program, nagyon könnyű lemásolni. Ez rengeteg problémát vet fel. Gyakran nem is tudjuk, hogy amit csinálunk, az jogellenes vagy sem. Mit kell tudni akkor, amikor megvásárolunk egy szoftvert, milyen jogaink vannak, lehet-e másolatot készíteni a telepítő CD-ről? Lemásolhatjuk-e digitálisan a kedvenc együttesünk CD-jét? A szerzői jog szabályozást ismerve tudunk ezekre a kérdésekre választ adni.

A szerzői jogi törvény

Magyarországon a szerzői jogokat a 1999. évi LXXVI. (76.) törvény szabályozza. Ez a törvény védi az irodalmi, tudományos, művészeti alkotásokat. Vagyis a szoftvert is. A védelem nem függ sem minőségi, sem mennyiségi, sem esztétikai jellemzőktől. A szerzői jog azt illeti meg, aki a művet megalkotta. S még rengeteg jog csak a szerzőt illeti meg.

A jogi (törvényi) értelemben a szoftver a számítógépes programalkotás és a hozzá tartozó dokumentáció. Annak minden formája vagy fajtája védelmet élvez.

A szoftver részei

- Forrásprogram (forráskód)
- Tárgyi program
- Kísérő anyag

A programozók a programokat valamilyen programozási nyelven írják. Általában valamilyen programfejlesztői környezetben. Az így megírt programkód a forrásprogram. (Ilyen pl. a Borland Delphi fejlesztői környezet, amelyben az Object Pascal nyelven írhat programokat egy fejlesztő)

A fejlesztői környezetben megírt forrásprogramot egy értelmező- és/vagy egy forrásprogram lefordítja, és ebből lesz a tárgy kódú program, más néven tárgyi program. Ezt használjuk, futtatjuk a gépünkön.

Egy jó programhoz jó dokumentáció is tartozik. Ezek a dokumentációk is többféleképpen lehetnek. Attól függően, hogy kinek íródtak, a felhasználónak vagy fejlesztőnek. Ezek együttesen a kísérő anyagok.

Szoftverfajták

A szoftvereket funkciójuk alapján a következő csoportokba oszthatjuk:

- operációs rendszer (rendszer-szoftver) a számítógép működéséhez alapvetően szükséges rendszer. Nem egy program, hanem programok összessége.
- Fejlesztői rendszereknek nevezzük a programozási nyelvek köré épülő fejlesztői környezeteket.
- A felhasználói programok általában valamilyen egyedi probléma megoldására íródott programok. Ezek között vannak általános célú felhasználói programok (pl. szövegszerkesztő), és egyedi célú felhasználói programok (pl. egy adott bank programja.)

A szoftverek védelme

A szoftverek védelmére általában két lehetőség adódik. Az egyik a technikai védelem, a másik a jogi védelem. A technikai védelemhez tartozik az illetéktelen hozzáférés elleni védelem és a másolásvédelem. A jogi védelemhez pedig maga a szerzői jog. A jogi védelemhez tartozik a szoftverszerződés. Ebben írják le a jogszabályok által biztosított védelmi intézkedéseket. A kereskedelmi programoknál általában a telepítés megkezdése előtt egy úgynevezett blankettaszerződést kell elfogadni. Itt az elfogadás hozza létre a felhasználói jogviszonyt. Boltban vásárolt „dobozos szoftvereknél a csomagolás kibontásával fogadjuk el magunkra nézve a szoftverszerződést.

A felhasználó nem tulajdonjogot szerez akkor, mikor megvásárolja a programot, hanem az adott példány kizárólagos felhasználója lesz.

A megvásárolt programot

- **használhatjuk.**
- készíthetünk **biztonsági másolatot** a szoftverről
- A felhasználó **megfigyelheti és tanulmányozhatja** a szoftver működését.
- A törvény azt mondja, hogy a szoftvert **visszafejthetjük**, de csak akkor, ha más szoftverekkel való együttműködés megvalósítása érdekében erre szükség van. Ezt a legtöbb cég **megtiltja a licencszerződésben.**
- Ezen felül a licencek tételesen felsorolják, mit nem lehet tenni a szoftverre. Nem másolható, nem adható bérbe, stb. A licencek meghatározzák, hogy a szoftvert hány gépre telepíthetjük, használhatjuk-e hálózaton.

Szoftverlicenclési módok

A szoftvereket aszerint is csoportosíthatjuk, hogy mennyi szabadságot adnak a felhasználónak. Eszerint a következő csoportok alakultak ki:

Tulajdonosi szoftverek

- **Kereskedelmi programok** kereskedelmi céllal készültek, vagyis mindig pénzbe kerülnek. Nagyon komolyan behatárolták a felhasználó lehetőségei. Általában az ilyen programokhoz gyakran társul valamilyen dokumentáció, ami lehet elektronikus formában is.
- A **freeware** programok szabadon felhasználhatóak és terjeszthetőek, azaz ingyenes szoftverek, de visszafejtésük nem megengedett.
- A **shareware** programok nagyon hasonlóak a freeware programokhoz, ingyenesek és szabadon terjeszthetőek, de gyakran nem működnek teljeskörűen. Esetleg néhány funkció nem működik a programban, a teljes programért fizetni kell. Ha ezt nem tesszük meg, akkor egy bizonyos idő vagy indításszám után esetleg nem lesz használható a program.
- A **trial** programok általában kipróbálásra adottak. Hasonlóak a shareware szoftverekhez, de nem terjeszthetőek szabadon.
- **Félszabad szoftverek**
Olyan szoftverek, amelyek kereskedelmiek, de valamilyen felhasználási célra, vagy felhasználói csoportnak kedvezőbb feltételekkel kerülnek forgalomba.
- **Szabad szoftverek**
A szabad szoftver nem összetévesztendő az ingyenessel. Ennél többet kap a felhasználó, és több joggal rendelkezik.
 - A program ingyenesen beszerezhető.
 - A program szabadon használható.
 - A program szabadon terjeszthető.
 - A forráskód megismerhető, a program szabadon módosítható.